

УДК 343.347.51

DOI 10.33244/2617-4154.1(10).2023.161-171

Н. В. Лаговська,

канд. юрид. наук

e-mail: nvlagovska@i.ua

ORCID ID 0000-0002-1732-2351;

О. М. Коваленко,

аспірант,

Державний податковий університет

e-mail: dialog2020@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-1808-8026

ПРОБЛЕМА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШКОДУ, ЗАВДАНУ КАЛІЦТВОМ

У статті ґрунтовно проаналізовано особливості нормативно-правового регулювання відповідальності за шкоду, завдану каліцтвом.

З'ясовано, що з метою формування порядку відшкодування збитків постраждалим Україна підписала у 2005 р. Європейську конвенцію про відшкодування збитку постраждалим від насильницьких злочинів, однак так і не ратифікувала її, що призвело до затягування процесу прийняття спеціального закону, який би урегулював відносини з надання державою компенсацій постраждалим від кримінальних правопорушень за тілесні ушкодження, а також фінансування їхнього лікування, відшкодування матеріальних та моральних витрат, витрат на поховання тощо.

Звернено увагу, що хоч Кримінально-процесуальним кодексом України та Цивільним процесуальним кодексом України передбачено компенсацію шкоди, завданої постраждалому внаслідок кримінального правопорушення за рахунок державного бюджету, але відсутній унормований механізм відшкодування такої шкоди.

Встановлено, що боржником у зобов'язаннях із заподіяння шкоди є особа, на яку законом покладений обов'язок відшкодувати заподіяну потерпілому шкоду. Боржники поділяються на: а) осіб, які власними діями завдали шкоду потерпілому; б) осіб, на яких законом покладено обов'язок відшкодувати заподіяну шкоду.

Визначено, що основною причиною покладання обов'язку відшкодувати завдані збитки на інших осіб є необхідність захисту інтересів потерпілої особи, яка має отримати відшкодування заподіяної шкоди в будь-якому випадку, незалежно від того, чи може безпосередній заподіювач сам бути делінквентом і чи є у нього фінансова можливість відшкодувати заподіяну шкоду.

Виділено підстави, коли обов'язок відшкодувати завдані збитки покладається на інших осіб: неделіктоздатність заподіювача шкоди – зобов'язаними відшкодувати шкоду є батьки (усиновителі), опікуни (піклувальники) малолітніх, а іноді і

неповнолітніх дітей, опікуни недієздатних фізичних осіб, повнолітні родичі неосудних осіб; діяльність заподіювача шкоди за вказівкою та на користь відповідальної особи – роботодавці за трудовими договорами, замовники за договорами.

Досліджено рішення Великої Палати Верховного Суду, яка постановила, що шкода, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, компенсується йому за рахунок Державного бюджету України у випадках та порядку, передбачених законом.

Встановлено, що держава несе майнову відповідальність перед потерпілими не за всі злочини, які залишилися нерозкритими, а лише у випадку, коли шкода завдана фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення. Шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю внаслідок злочину, відшкодовується потерпілому або визначеним законодавством особам, державою, якщо не встановлено особу, яка вчинила злочин, або якщо вона є неплатоспроможною.

Зауважено, що відсутність відповідного закону про порядок компенсації державою шкоди, завданої каліцтвом, не унеможливує розгляд справи за позовом потерпілого, але значно утруднює цей процес.

Ключові слова: *шкода завдана каліцтвом, відшкодування завданих збитків, делікти, злочинність, запобігання злочинності, відповідальність, кримінальне правопорушення, злочин, кримінальне покарання, цивільна відповідальність, відшкодування завданих збитків державою, боржник, кредитор, життя, здоров'я, особисті немайнові права.*

Метою статті є дослідження проблем нормативно-правового регулювання відповідальності за шкоду, завдану каліцтвом, та напрацювання пропозицій щодо поліпшення законодавства, яке врегулює виявлені проблеми.

Постановка проблеми. Враховуючи прагнення України увійти до світової спільноти, в нашій державі розпочалася низка трансформаційних процесів, зокрема, відбуваються зміни у сфері реформування судової системи та правоохоронних органів, які повинні дбати про відновлення прав і захисту інтересів особи, що потерпіла від кримінальних правопорушень, її матеріального становища, які мають стати домінуючим, зокрема у сфері кримінального судочинства. Основною метою має виступати регулювання відповідних відносин, яке повинно переважати над метою кримінального покарання правопорушника.

Україна зробила перший крок щодо формування порядку надання такої компенсації в нашій державі, підписавши у 2005 р. Європейську конвенцію про відшкодування збитку постраждалим від насильницьких злочинів від 24.11.1983 [1], однак так і не ратифікувала її, що призвело до затягування процесу прийняття спеціального закону, який би урегулював відносини з надання державою компенсацій постраждалим від кримінальних правопорушень за тілесні ушкодження, а також фінансування їхнього лікування, відшкодування матеріальних та моральних витрат, витрат на поховання тощо.

Отже, незважаючи на те, що у ч. 3 ст. 127 Кримінального процесуального кодексу України [2] та ч. 1 ст. 1188 Цивільного процесуального кодексу України [3] передбачено компенсацію шкоди, завданої постраждалому внаслідок кримінального

правопорушення за рахунок державного бюджету, відсутність відповідного механізму відшкодування шкоди зводить нанівець вищезгадані норми.

В Україні за часів незалежності склалася досить сумна статистика розкриття кримінальних правопорушень, яка, як правило, не перевищує 45 % від загальної чисельності зареєстрованих кримінальних правопорушень. Зазначимо, що залишається не врегульованим питання, на кого буде покладений обов'язок відшкодувати збитки тим 55 %, щодо яких слідством не встановлено винну особу? Зауважимо, що і проблема відшкодування збитків для частини з тих 45 % постраждалих, де встановлено винну особу, не втрачає актуальності, оскільки ми спостерігаємо непоодинокі випадки, коли винна особа не має коштів на компенсацію завданих збитків внаслідок злиденного становища, і кількість таких неплатоспроможних правопорушників щороку зростає.

Верховний Суд неодноразово в своїх рішеннях наголошував про відсутність в Україні спеціального закону, який би визначав підстави та порядок відшкодування шкоди державою потерпілим від кримінальних правопорушень у випадку, коли винна особа не встановлена або є неплатоспроможною.

Також встановлено, що більше 40 % громадян взагалі не звертаються до правоохоронних органів по факту вчинення щодо них кримінальних правопорушень, через недовіру до цих інституцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню особливостей та проблем нормативно-правового регулювання відповідальності за шкоду, завдану каліцтвом та іншими ушкодженнями здоров'я або смертю, у науці цивільного та кримінального права приділено незначну увагу. Зокрема, до теми відшкодування шкоди в своїх дослідженнях звертались: С. В. Богачов, А. І. Бубіна, Л. М. Горбунова, І. Ф. Іванчук, А. О. Немцева, О. С. Онищенко, С. Я. Ременяк, О. О. Рубан, Н. В. Терещенко, Ю. В. Трало, Р. Б. Шишка. Зауважимо, що проблеми нормативно-правового регулювання відповідальності за шкоду, завдану каліцтвом, мало досліджені та потребують додаткової уваги науковців-правників.

Вклад основного матеріалу. Відповідно до п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності. Законами, що мають установити підстави і умови притягнення суб'єктів публічного права до цивільно-правової відповідальності, є акти цивільного законодавства. Цивільний кодекс України та інші закони змістовно мають утілювати певну концепцію цивільно-правової відповідальності держави Україна [4; 6].

Зауважимо, що зобов'язання із заподіяння шкоди – це правовідношення, в силу якого одна сторона (потерпілий, кредитор) вправі вимагати відшкодування заподіяної їй шкоди, а інша сторона (боржник) зобов'язана відшкодувати заподіяну шкоду повним обсягом [7].

Боржником у зобов'язаннях із заподіяння шкоди є особа, на яку законом покладений обов'язок відшкодувати заподіяну потерпілому шкоду. Боржники поділяються на: а) осіб, які власними діями завдали шкоду потерпілому; осіб, на яких законом покладено обов'язок відшкодувати заподіяну шкоду. Основною причиною покладання обов'язку на інших осіб є необхідність захисту інтересів потерпілої особи,

яка має отримати відшкодування заподіяної шкоди в будь-якому випадку, незалежно від того, чи може безпосередній заподіювач сам бути делінквентом і чи є у нього фінансова можливість відшкодувати заподіяну шкоду. Тут можна виділити такі підстави: 1) неделіктоздатність заподіювача шкоди – зобов'язаними відшкодувати шкоду є батьки (усиновителі), опікуни (піклувальники) малолітніх, а іноді і неповнолітніх дітей, опікуни недієздатних фізичних осіб, повнолітні родичі неосудних осіб; 2) діяльність заподіювача шкоди за вказівкою та на користь відповідальної особи – роботодавці за трудовими договорами, замовники за договорами [8].

Стаття 1177 ЦК передбачає відшкодування (компенсацію) шкоди фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення. Відповідно до частини першої цієї статті за загальним правилом шкода, завдана фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення, відшкодовується відповідно до закону. У частині другій встановлено, що шкода, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, компенсується йому за рахунок Державного бюджету України у випадках та порядку, передбачених законом [9].

Для реалізації права потерпілого від кримінального правопорушення законом має бути визначено:

- а) випадки відшкодування (компенсації) шкоди;
- б) порядок відшкодування (компенсації) шкоди.

Науковці стверджують, що, згідно з ч. 2 статті 1177 ЦК, має бути ухвалений спеціальний закон, який би врегулював умови та порядок відшкодування шкоди, завданої злочинцем, за рахунок держави [8].

Крім того, Верховний Суд України свого часу визнав законними та обґрунтованими висновки судів про відсутність підстав для стягнення з відповідачів майнової шкоди, передбаченої статтею 1177 ЦК України, оскільки обов'язковою умовою застосування цієї норми є наявність вироку суду в кримінальній справі або постанови суду у справі про адміністративний проступок, які набрали законної сили [10]. Проте, в подальшому Верховний Суд цю правову позицію не підтверджував. Водночас не можна стверджувати, що Верховний Суд *de jure* відійшов від цієї правової позиції.

Велика Палата Верховного Суду щодо застосування ч. 2 ст. 1177 ЦК зробила висновки, що шкода, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, компенсується йому за рахунок Державного бюджету України у випадках та порядку, передбачених законом (ч. 2 ст. 1177 ЦК України).

Однак держава несе майнову відповідальність перед потерпілими не за всі злочини, які залишилися нерозкритими, а лише у випадку, коли шкода завдана фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення. Шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю внаслідок злочину, відшкодовується потерпілому або визначеним законодавством особам, державою, якщо не встановлено особу, яка вчинила злочин, або якщо вона є неплатоспроможною [5, ст. 1200, 1207].

Звертаємо увагу, що положення статті 1177 ЦК України не можуть за аналогією застосовуватися до відносин щодо відшкодування шкоди, завданої злочинцем юридичній особі [11].

Попередньою редакцією статті 1177 ЦК було встановлено відшкодування державою потерпілому від злочину майнової шкоди, натомість діюча норма має ширший предмет регулювання, оскільки підлягає відшкодуванню шкода, заподіяна не лише майну, а й фізичній особі. Натомість у частині другій міститься бланкетна норма, яка вимагає наявності закону, який має визначити випадки, коли держава приймає на себе обов'язок відшкодувати шкоду, завдану кримінальним правопорушенням. Тобто у норму закладено ухвалення законодавцем спеціальних законів, у яких мають бути відповідні спеціальні щодо статті 1177 ЦК норми [12].

На нашу думку, під випадками, про які йдеться у ч. 2 ст. 1177 ЦК, варто розуміти як певні умови, за яких настає обов'язок держави щодо відшкодування шкоди, так і склади кримінальних правопорушень, шкода від вчинення яких відшкодовується державою [5].

До першої категорії можна віднести випадки, коли настає обов'язок держави відшкодувати шкоду, завдану каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю внаслідок кримінального правопорушення та у випадках, якщо не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, або якщо вона є неплатоспроможною [5, ст. 1200, 1207].

До другої категорії віднесемо випадки, коли відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України зі стягнення суми цього відшкодування з осіб, якими заподіяно шкоду, в порядку регресної вимоги [13, ст. 19]; та випадки, коли шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок ухвалення судом незаконного рішення в цивільній справі, відшкодовується державою в повному обсязі в разі встановлення в діях суддів, які вплинули на ухвалення незаконного рішення, складу кримінального правопорушення за обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили [5, ст. 1176].

Отже, ч. 2 ст. 1177 ЦК імперативно визначено, що у законі мають бути встановлені випадки, коли держава бере на себе обов'язок відшкодувати шкоду особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення. Водночас проблема відсутності порядку відшкодування (компенсації) шкоди не є перешкодою для такого відшкодування, але значно ускладнює механізм такого відшкодування.

З питання щодо застосування статті 19 Закону «Про боротьбу з тероризмом» Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про можливість виплати компенсації потерпілому попри відсутність закону, який встановлював би відповідний порядок. Крім того, у порядку, визначеному законом, провадиться відшкодування шкоди, заподіяної терористичним актом організації, підприємству або установі [14].

Вирішуючи питання про стягнення з держави відповідної компенсації, суд має керуватися вимогами Конвенції, інших актів національного законодавства та для ефективного захисту конвенційного права встановити, зокрема, за порушення якого виду конвенційних обов'язків позивач вимагає від держави компенсацію, і чи обґрунтованим відповідно до цього порушення є її розмір [14].

З огляду на зміст вказаних положень реалізація права на отримання зазначеного відшкодування поставлена у залежність від існування компенсаційного механізму, що

має бути встановлений в окремому законі. Закон, який регулює порядок відшкодування за рахунок коштів Державного бюджету України шкоди, заподіяної терористичним актом об'єктам нежитлової нерухомості громадян, відсутній як на час виникнення спірних правовідносин, так і на час розгляду справи судами.

При цьому у законодавстві України відсутня не тільки процедура виплати означеного відшкодування, але й чіткі умови, необхідні для заявлення майнової вимоги до держави про надання такого відшкодування.

Оскільки Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод покликана захищати права, які є практичними й ефективними, порушення державою будь-якого з конвенційних обов'язків може зумовлювати необхідність присудження за це компенсації. Така компенсація може мати різні форми та встановлюватися, зокрема, залежно від виду порушення [17].

При цьому правовою підставою для виплати компенсації, а не шкоди, є не положення статті 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» та статті 86 Кодексу цивільного захисту України [15], а невиконання державою позитивного обов'язку прийняти спеціальний нормативно-правовий акт щодо надання грошової допомоги та відшкодування шкоди особам, які постраждали під час проведення антитерористичної операції у Донецькій та Луганській областях, на підставі статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та статті 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [16].

Оскільки редакція статті 1177 ЦК була змінена у зв'язку з приведенням законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України (Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України» від 16 травня 2013 року № 245-VII), зміст цієї норми в чинній редакції розкривається у системному зв'язку із відповідними положеннями Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) щодо відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням.

Відповідно до загальної норми частини 1 статті 1177 ЦК шкода, завдана фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення, відшкодовується відповідно до закону. Цій загальній нормі кореспондує встановлений у КПК механізм відшкодування шкоди, насамперед за рахунок особи, яка вчинила кримінальне правопорушення:

1) добровільно (ч. 1 ст. 127 КПК) – підозрюваний, обвинувачений, а також за його згодою будь-яка інша фізична чи юридична особа має право на будь-якій стадії кримінального провадження відшкодувати шкоду, завдану потерпілому, територіальній громаді, державі внаслідок кримінального правопорушення;

2) примусово за рішенням суду (ч. 2 ст. 127 КПК) – шкода, завдана кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням, може бути стягнута судовим рішенням за результатами розгляду цивільного позову в кримінальному провадженні [18].

Крім того, частина 3 статті 127 КПК містить норму, яка так само, як і частина 2 статті 1177 ЦПК визначає, що шкода, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, компенсується йому за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом.

Така правова конструкція означає, що за загальним правилом держава не бере на себе обов'язок відшкодувати шкоду, заподіяну кримінальним правопорушенням.

Однак із загального правила існують винятки, про що законодавець зазначає у нормі ч. 2 ст. 1177 ЦК: це випадки, коли держава компенсує потерпілому шкоду, завдану йому кримінальним правопорушенням, і такі випадки мають бути встановлені законом. *Excerptio probat regulam in casibus non excerptis*.

Застосування заходів відповідальності за аналогією має вирішуватись з урахуванням специфіки деліктних зобов'язань як цивільних охоронних правовідносин, що виникають у разі заподіяння позадоговірної шкоди майновим та особистим немайновим правам особи: а) деліктні зобов'язання не опосередковують нормальний майновий оборот, а виникають внаслідок односторонніх неправомірних дій, а відтак мають охоронний характер; б) правове значення деліктних зобов'язань полягає у відновленні становища, яке існувало до порушення права, а основна функція, яку вони виконують, – компенсація заподіяної шкоди [8].

Аналогія закону – це спосіб подолання прогалини в законі, коли спір вирішується із застосуванням норми закону, що регулює подібні відносини [19].

Аналогія закону допускається за таких умов:

- 1) відносини сторін перебувають у сфері правового регулювання;
- 2) між сторонами існують відносини приватно-правового характеру;
- 3) немає норми закону, що безпосередньо регулює відносини сторін;
- 4) є норма закону, що регулює подібні відносини.

Застосовуючи аналогію закону, суд повинен у рішенні констатувати, що немає норми, яка регулює спірні відносини [19], визначити, які відносини є подібними до тих, що розглядає суд, визначити норму, що регулює подібні відносини, і після цього вирішити спір на підставі цієї норми.

З огляду на викладене вище, на нашу думку, немає підстав стверджувати про існування прогалини в нормативно-правовому регулюванні відносин щодо відшкодування державою шкоди, завданої потерпілому кримінальним правопорушенням, а отже, й про застосування аналогії. Йдеться лише про намір законодавця встановлювати законом випадки, коли держава компенсує потерпілому шкоду, завдану йому кримінальним правопорушенням.

Отже, за загальним правилом держава не бере на себе обов'язок відшкодувати шкоду, заподіяну кримінальним правопорушенням і, зокрема, шкоду, завдану каліцтвом, але цивільне та кримінальне законодавство визначає випадки, коли цей обов'язок покладається на державу за рахунок коштів Державного бюджету.

За відсутності відповідного спеціального закону, який врегулює випадки компенсації державою шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, вирішення цієї

справи на підставі частини другої статті 1177 ЦК України неможливо, зокрема й із застосуванням аналогії.

Наголошуємо на нагальній необхідності прийняти спеціальний закон, який врегулює порядок та механізм компенсації державою шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення та, зокрема, шкоди, завданої каліцтвом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська конвенцію про відшкодування збитку постраждалим від насильницьких злочинів від 24.11.1983. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_319#Text
2. Кримінально-процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Відповідальність у приватному праві: монографія / І. Безклубий, Н. Кузнецова, Р. Майданік та ін.; за заг. ред. І. Безклубого. К.: Грамота, 2014. С. 276.
7. Отрадна О. О. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2009. С. 35.
8. Отрадна О. О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2014. С. 201, 209, 218–219.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України: Закон України від 16.05.2013 № 245-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 12. Ст. 178.
10. Ухвала Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України № 6-1268ц15 від 1 вересня 2015 року; Постанова Великої Палати Верховного Суду від 3 вересня 2019 року у справі № 916/1423/17.
11. Ткач І. В. Держава Україна як суб'єкт недоговірних зобов'язань: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03; НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України. К., 2014. С. 13.
12. Відповідальність у приватному праві: монографія / за заг. ред. І. Безклубого. К.: Грамота, 2014. С. 27.
13. Про боротьбу з тероризмом: Закон України № 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>
14. Постанови Великої Палати Верховного Суду від 4 вересня 2019 року у справі № 265/6582/16-ц, пп. 66–72.
15. Кодекс цивільного захисту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

16. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 646/4339/17 від 25 березня 2020 року.

17. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

18. Забезпечення відшкодування шкоди у злочинах, пов'язаних з торгівлею людьми, на стадії досудового розслідування: довідник / Хитра А. Я., Кучер В. О., Ткачик А. Б., Євхутич І. М. та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 30.

19. Васьковский Е. В. Цивилистическая методология. Учение о толковании и применении гражданских законов. М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. С. 277–343.

REFERENCES

1. Ievropeiska konventsiiu pro vidshkoduvannia zbytku postrazhdalym vid nasylnytskykh zlochyniv vid 24.11.1983. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_319#Text

2. Kryminalno-protsesualnyi kodeks Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

4. Konstytutsiia Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

6. Vidpovidalnist u pryvatnomu pravi: monohrafiia / I. Bezklubyi, N. Kuznietsova, R. Maidanyk ta in.; za zah. red. I. Bezkluboho. K.: Hramota, 2014. S. 276.

7. Otradnova O. O. Nedohovirni zobov'iazannia v tsyvilnomu pravi Ukrainy: navch. posib. K.: Yurinkom Inter, 2009. S. 35.

8. Otradnova O. O. Problemy vdoskonalennia mekhanizmu tsyvilno-pravovoho rehuliuвання deliktnykh zobov'iazan: monohrafiia. K.: Yurinkom Inter, 2014. S. 201, 209, 218–219.

9. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pryvedennia zakonodavstva u vidpovidnist z Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.05.2013 № 245-VII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2014. № 12. St. 178.

10. Ukhvala Sudovoi palaty u tsyvilnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy № 6-1268ts15 vid 1 veresnia 2015 roku: Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 3 veresnia 2019 roku u spravi № 916/1423/17.

11. Tkach I. V. Derzhava Ukraina yak subiekt nedohovirnykh zobov'iazan: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03; NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva im. akad. F. H. Burchaka NAPrN Ukrainy. K., 2014. S. 13.

12. Vidpovidalnist u pryvatnomu pravi: monohrafiia / za zah. red. I. Bezkluboho. K.: Hramota, 2014. S. 27.

13. Pro borotbu z teroryzмом: Zakon Ukrainy № 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

14. Postanovy Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 4 veresnia 2019 roku u spravi № 265/6582/16-ts, pp. 66–72.

15. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

16. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Pershoi sudovoi palaty Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u spravi № 646/4339/17 vid 25 bereznia 2020 roku.

17. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

18. Zabezpechennia vidshkoduвання shkody u zlochynakh, poviazanykh z torhivleiu liudmy, na stadii dosudovoho rozsliduvannia: dovidnyk / Khytra A. Ya., Kucher V. O., Tkachyk A. B., Yevkhutych I. M. ta in. Lviv: LvDUVS, 2019. S. 30.

19. Vaskovskyi E. V. Tsyvylstycheskaia metodolohyia. Uchenye o tolkovanyy y pryomeneny hrazhdanskykh zakonov. M.: AO «Tsentр YurYnfoR», 2002. S. 277–343.

N. Lagovskaya, O. Kovalenko. The Problem of Legal Regulation of Liability for Harm Caused by Injury

This article thoroughly analyzes the features of regulatory and legal regulation of liability for damage caused by injury.

It was found that in order to establish the procedure for compensation to victims, Ukraine signed in 2005 the European Convention on Compensation to Victims of Violent Crimes, but did not ratify it, which delayed the adoption of a special law regulating relations the state compensates the victims of criminal offenses for bodily injuries, as well as financing their treatment, reimbursement of material and moral costs, burial costs, etc.

It is noted that although the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Civil Procedure Code of Ukraine provide for compensation for damage caused to the victim as a result of a criminal offense from the state budget, but there is no standardized mechanism for compensating such damage.

It has been established that the debtor in the obligation to cause damage is a person who is obliged by law to compensate the damage caused to the victim. Debtors are divided into: a) persons who caused harm to the victim by their own actions; persons who are required by law to compensate for the damage caused.

It is determined that the main reason for imposing an obligation to compensate other persons is the need to protect the interests of the victim, who should be compensated for the damage in any case, regardless of whether the direct perpetrator may be a delinquent and has financial ability to compensate for the damage.

There are grounds when the obligation to compensate for damages rests with other persons: incapacity of the perpetrator – parents (adoptive parents), guardians (custodians) of minors and sometimes minors, guardians of incapacitated individuals, incapacitated individuals, incapacitated individuals are obliged to compensate persons; the activity of the person causing the damage on the instructions and in favor of the responsible person – employers under employment contracts, customers under contracts.

The decision of the Grand Chamber of the Supreme Court which ruled that the damage caused to the victim as a result of a criminal offense is compensated to him at the expense of the State Budget of Ukraine in cases and in the manner prescribed by law.

It is established that the state bears property responsibility to the victims not for all crimes that remain unsolved, but only in the case when the damage is caused to an individual who has suffered from a criminal offense. Damage caused by injury, other damage to health or death as a result of a crime shall be compensated to the victim or persons designated by law, the state, if the person who committed the crime has not been identified or if he is insolvent.

It is noted that the lack of a relevant law on the procedure for state compensation for damage caused by injury does not make it impossible to consider the case at the request of the victim, but significantly complicates this process.

Key words: *damage caused by injury, compensation for damages, torts, crime, crime prevention, liability, criminal offense, offenses, criminal punishment, civil liability, compensation for damages by the state, debtor, creditor, life, health, personal non-property rights.*

Стаття надійшла до редколегії 11 січня 2023 року